

Franciscus Patricius / Frane Petrić, *Discussionum peripateticarum, tomus tertius / Peripatetičke rasprave, svezak treći*, prir. Mihaela Girardi-Karšulin i Olga Perić, prev. Tomislav Čepulić i Mihaela Girardi-Karšulin, Institut za filozofiju, Zagreb 2009., 406 str.

U izdanju Instituta za filozofiju objelodanjen je još jedan doprinos hrvatskoj filozofskoj baštini, treći svezak djela *Peripatetičke rasprave* hrvatskog renesansnog filozofa Frane Petrića, čiji je paralelni prijepis latinskog originala i hrvatskog prijevoda plod kolektivnog rada više autora, koji su svaki sa svoje strane doprinijeli njegovoj zaokruženosti i cjelovitosti. Tako je Olga Perić izvršila filološku redakciju teksta, a Tomislav Čepulić i Mihaela Girardi-Karšulin načinili su prijevod latinskoga izvornika. Potonja autorica napisala je i uvodnu studiju, a grčke citate koji su izuzeti iz latinskog teksta i navedeni ispod njega prema Petrićevu tekstu uredio je Damir Salopek koji je ujedno i prepjevao latinske i grčke stihove.

Čitavo Petrićevo djelo sastoji se od četiri sveska. U prvom svesku Petrić u trinaest knjiga raspravlja o Aristotelovu životu, običajima, knjigama, slušateljima, sljedbama, izlagačima, tumačima i o načinu filozofiranja. Drugi svezak, koji se sastoji od osam knjiga, posvećen je slaganju Aristotela s Platonom i drugim starim filozofima u svakom rodu filozofije. U trećem svesku u sedam knjiga Petrić raspravlja o neslaganju Aristotela s Platonom i drugim filozofima, dok u posljednjem u deset knjiga izlaže filozofsku ocjenu Aristotelovih učenja. Budući da je svaki svezak filozofsko-tematski jasno diferenciran, glavne urednice Mihaela Girardi-Karšulin i Olga Perić odlučile su najprije objaviti njegov drugi i treći svezak u kojem se jasno očitava Petrićev temeljni filozofski stav i njegovo tumačenje ne samo Aristotelove filozofije nego i interpretacija platoničke tradicije, a splotom okolnosti ovaj treći svezak izišao je prvi.

Interes za Petrićevo djelo *Peripatetičke rasprave* seže u davnu prošlost, kada je 1571. godine u Veneciji prvi put tiskan njegov prvi svezak. Deset godina kasnije (1581.) u Baselu se prvi put objavljuju sva četiri sveska. Zbog teške dostupnosti knjige, 1999. godine Zvonko Pandžić ponovno je otisnuo drugo baselsko izdanje koje je zbog smanjenog formata postalo teško čitljivo, ali je time ipak omogućio njegovu širu pristupačnost. Reprint je tiskan u knjižnom nizu *Quellen und Beiträge zur kroatischen Kulturgeschichte* u izdavačkoj kući Böhlau Verlag (Köln – Weimar – Wien) i u suizdanju Instituta za slavistiku Sveučilišta u Erlangenu i Hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu. Tim objavljivanjem jasno je i nedvosmisleno iskazan stav o Petrićevoj pripadnosti hrvatskoj filozofskoj i kulturnoj povijesti. Deset godina kasnije prvi se put objavljuje ovaj treći svezak s paralelnim latinskim izvornikom i prijevodom na hrvatski jezik. Predgovor knjizi (VII-X) napisale su glavne urednice i u njemu dale i upozorile na osnovne smjernice u pripremi samog izdanja. Nakon predgovora slijedi uvodna studija popraćena bilješkama koju je napisala Mihaela Girardi-Karšulin (XI-XLI). U njoj autorica donosi kraći životopis Frane Petrića i upozorava na činjenicu da je on dobro poznat zahvaljujući jednom autobiografskom Petrićevu pismu, a i opsežnom istraživanju koje se provodi u posljednjih dvadesetak godina. Osim kratkog životopisa, autorica Mihaela Girardi-Karšulin, kao vrsna poznavateljica Petrićeve filozofske misli, analizira glavne teme trećeg sveska, a studiju završava prikazom povijesnofilozofske recepcije *Peripatetičkih rasprava*.

Nakon uvodne studije donosi se sam tekst trećeg sveska (1-349) posvećen neslozi, tj. razmimoilaženju Aristotela s njegovim prethodnicima koji je podijeljen u sedam knjiga. Prva knjiga posvećena je obrani Ksenofana, Zenona, Parmenida i Melise te, osim pobijanja Aristo-

telove kritike, sadrži i opće izlaganje o nastanku filozofije i izlaganje o običaju enigmatičkog izražavanja u filozofiji. U drugoj knjizi Petrić pobija Aristotelove kritike upućene filozofima prirode, Empedoklu, Anaksagori i Demokritu ističući da Aristotel napada upravo ono što i sam u svojoj filozofiji zastupa. Treća knjiga sveska posvećena je Aristotelovoj kritici pitagorovaca i u njoj Petrić ističe kako Aristotel kritizira pitagorovce tvrdeći da oni smatraju da je broj, i to onaj broj kojim obavljamo računske operacije, počelo svih stvari. Osnovna misao Petrićeva pobijanja jest shvaćanje da predsokratovci nisu filozofi prirode nego su teolozi koji govore o Bogu i božanskom. Zanimljivo je da se ovdje Petrić ne osvrće na Aristotelovu kritiku Heraklita i sofista jer je očito kao platoničar smatra prihvatljivom. S trećom knjigom ujedno i završava Petrićevo pobijanje Aristotelove kritike predsokratovaca s obzirom na to da su ostale četiri knjige posvećene Petrićevoj kritici Aristotelove kritike Platona. Tako je četvrta knjiga filozofski najvažnija i obrađuje usporedbe i neslaganja platonske dijalektike s aristotelovskom. Petrić konstatira da postoje tri bitne razlike između Aristotela i filozofske tradicije koja okuplja filozofe od Zoroastra do (novo)platoničara. Prva se razlika tiče shvaćanja duše, druga u značenju pojma dijalektike. Predmet dijalektike, filozofije, znanosti i po Platonu i Aristotelu jest biće, ali Platon i Aristotel pod bićem podrazumijevaju nešto sasvim drugo. U trećoj razlici riječ je o oruđu znanosti, tj. o metodičkom postupku kojim se znanost pribavlja. Naime, Aristotel preferira dokaz nasuprot Platonovoj definiciji i diviziji. U petoj knjizi razlikuju se tri veće cjeline. U prvoj cjelini Petrić raspravlja protiv Aristotelove tvrdnje da je Platon otkrio i izmislio ideje nego da je učenje o idejama vrlo staro, u drugoj ocrtava ontologiju, dok se u trećoj suprotstavlja pojedinim Aristotelovim prigovorima idejama na novoplatoničkim osnovama. Šesta knjiga trećeg sveska *Peripatetičkih rasprava* sadrži Petrićeve kritike Aristotelovih prigovora Platonu i pitanjima fiziologije (prirodne filozofije) i više je interesantna povjesničarima znanosti nego samim filozofima. Posljednja, sedma knjiga posvećena je pitanjima praktične filozofije poput ustroja države, vrstama država, odnosa ideje dobra i vrline te vrline i znanja.

Izdanje trećeg sveska *Peripatetičkih rasprava* zaslužuje posebnu pozornost s obzirom na to da je prvi put prevedeno u cijelosti na neki živi jezik te da su dosada objavljivani samo mali izvanci. Objavljivanje *Petripatetičkih rasprava* u tom kontekstu put je k osvjetljavanju i razumijevanju filozofske misli Frane Petrića, a time i važnom dijelu hrvatske filozofske baštine. Ovim izdanjem to važno djelo postalo je dostupnije hrvatskoj znanstvenoj i široj kulturnoj javnosti. Uvodnom studijom Mihaele Girardi-Karšulin, na kraju knjige dodanim kazalima pojmova (351-365) i imena (367-380) te popisom citiranih izvora (381-384) i bibliografijom Petrićevih *Peripatetičkih rasprava* koju je sastavila Ivana Skuhala Karasman (395-406) ovo vrijedno kritičko izdanje dobiva potpuno znanstveno-stručnu vrijednost i funkcionalnost pri korištenju te se treba nadati da će na isti način uskoro biti predstavljeni i ostali svesci ovog važnog djela.

Branka Grbavac

Daniele Farlati, *Trogirski biskupi. S dodacima i ispravcima Jacopa Coletija*, prijevod s latinskog Kažimir Lučin, uvod i bilješke Jadranka Neralić, Biblioteka knjiga Mediterana, sv. 58, Književni krug, Split 2010., 561 str.

U izdanju Književnog kruga u Splitu svjetlo dana ugledao je prijevod djela o trogirskim biskupima iz pera glasovitog povjesničara crkvene povijesti Danielea Farlatija, s dopunama njegova nastavljača Jacopa Coletija. Izdanje su priredili Kažimir Lučin (prijevod) i Jadranka